VÄSTERBOTTENS MUSEUM

ARKEOLOGISK RAPPORT

Rapport

över arkeologisk utredning med anledning
av breddning av väg E4 mellan Djäkneboda – Bygdeå,
Bygdeå socken, Robertsfors kommun, Västerbottens län

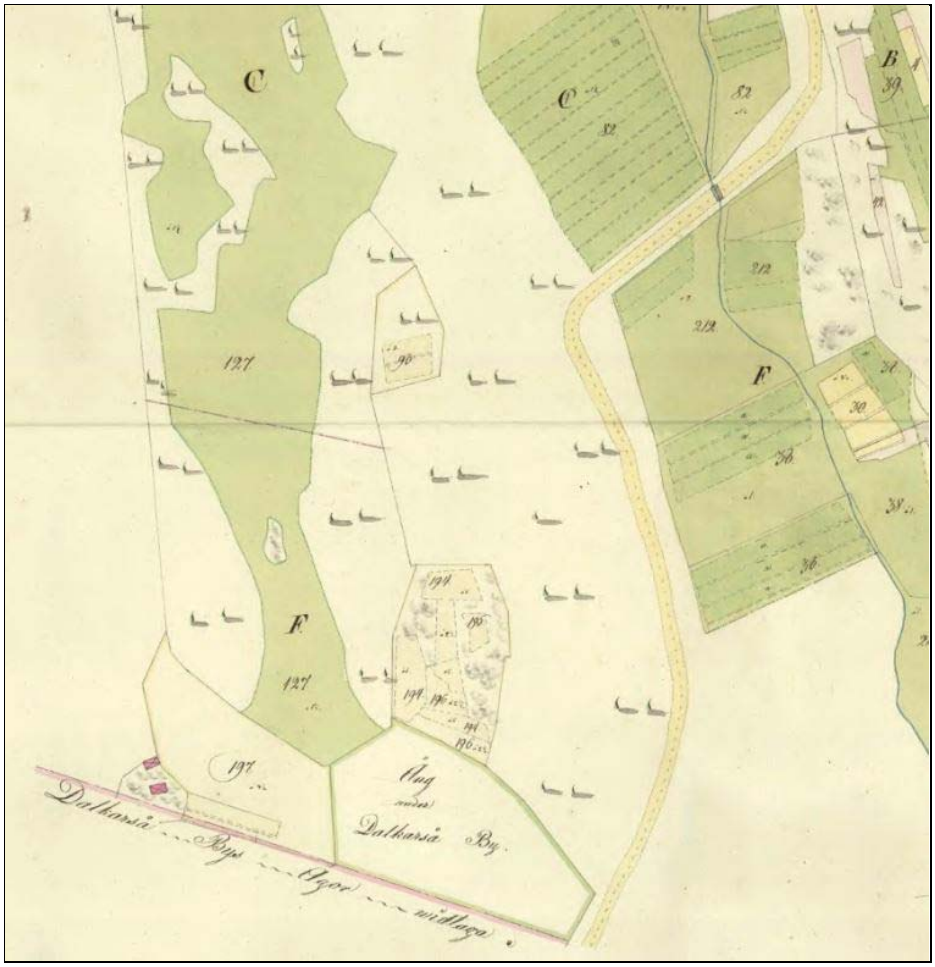

Västerbottens museum/ Uppdragsverksamheten
Berit Andersson & Erik Sandén 2016. Dnr 511/14

Innehåll

Administrativa och tekniska uppgifter 1
Sammanfattning 1
Inledning 2
Undersökningens förutsättningar 3
Undersökningsområdet 3
Fornlämningsbild 3
Tidigare undersökningar i området 3
Syfte 3
Metod 5
Resultat 5
Referenser 10
Fotografier Bilaga 1 10
Fotolista Bilaga 2. 12
Schaktplan Bilaga 3 13

Omslagsbild: Utsnitt av karta över Bygdeå från 1818.

Administrativa och tekniska uppgifter

Beställare	Trafikverket
Vbm dnr	511/14
Lst dnr	431-6081-2015
Lst beslutsdatum	2015-08-25
Län	Västerbotten
Landskap	Västerbotten
Kommun	Robertsfors
Socken	Bygdeå
Ort	Dalkarså
Fastighet	Dalkarså 2:10, 5:6 & 5:14
Undersökningstyp	Arkeologisk utredning
Indexruta	71H 1i NO, 71H 1i SO, 71H 0i NV (SweRef 99TM)
Koordinatsystem	Sweref99TM
Kartunderlag	© Lantmäteriet Geodatasamverkan (via Trafikverket)
Höjd	20 – 25 meter över havet
Avtorvad yta	0,8m^2
Fältarbetsperiod	2015-09-29 – 09-30
Fältarbetsledning	Erik Sandén VBM
Övrig personal	Berit Andersson VBM, Ola Lindgren, praktikant
Planering arkivsök	1
Dagverken fält	4
Dagsverken rapport	3
Fynd	Inga fynd
Foto	VBM_DB 319 nr1-15
Prover	Inga prov insamlades.
Dokumentationsmaterial	Ritningar och foton förvaras vid Västerbottens museum.

Sammanfattning

Med anledning av att Trafikverket planerar att genomföra åtgärder av väg E4 mellan Djäkneboda och Bygdeå har Västerbottens museum genomfört en arkeologisk utredning för att utreda om det fanns lämningar inom tre gamla gårdsplatser (se fig. 1) som kunde bedömas som fornlämningar samt utreda antikvarisk status för boplatsvallen RAÄ Bygdeå 123:1. (se fig. 2). Länsstyrelsen Västerbotten beslutade att en särskild utredning (Lst dnr 431-6081-2015) av området skulle genomföras i enlighet med KML (1988:950) 2 kap. 11§.

Utredningen av de tre gårdsplatserna resulterade i en husgrund och en brunn vid Plats 1 som bedömts som *fornlämning*, vid Plats 2 fanns det fortfarande bebyggelse. Vid Plats 4 registrerades en husgrund och ett odlingsröse vilka bedömts som *övrig kulturhistorisk lämning*. Lämningarna vid Plats 1 fanns belagda på karta från 1818 och får därav bedömningen *fornlämning*, husgrunden vid Plats 4 fanns med på en karta från 1855 och det kan därmed inte bevisas att den tillkommit före 1850 och erhåller därmed bedömningen *övrig kulturhistorisk lämning*.

Undersökningen av RAÄ Bygdeå 123:1, vilken registrerats som Tomtning? med statusen Bevakas i FMIS visade sig efter undersökning vara en Boplatsgrop i klapper. Vid undersökningen lades ett 3 x 0,2 m långt schakt tvärs över lämningen och inga fynd eller konstruktionsdetaljer framkom. Enligt Riksantikvarieämbetets Lämningstypslista skall Boplatsgropar i klapper bedömas som *fornlämning*.

Inledning

Med anledning av att Trafikverket planerar att genomföra åtgärder av väg E4 mellan Djäkneboda och Bygdeå har Västerbottens museum genomfört en arkeologisk utredning för att utreda om det finns lämningar inom tre gamla gårdsplatser som kan bedömmas som fornlämningar (se fig. 1) samt utreda antikvarisk status för boplatsvallen RAÄ Bygdeå 123:1. (se fig. 2). Länsstyrelsen Västerbotten beslutade att en särskild utredning (Lst dnr 431-6081-2015) av området skulle genomföras i enlighet med KML (1988:950) 2 kap. 11§.

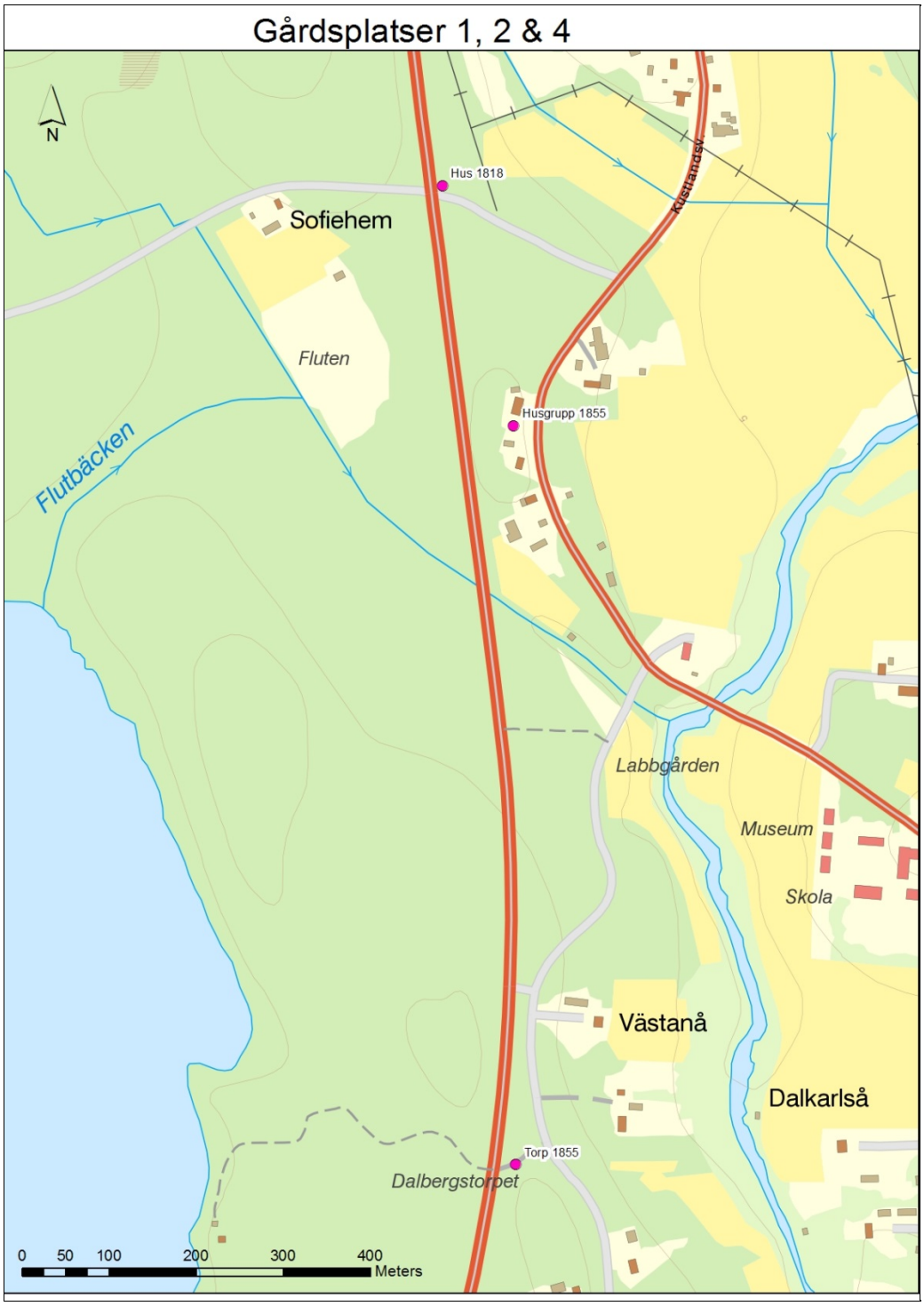

Fig. 1. Översiktskarta över gårdsplatser som var föremål för utredning.

Undersökningens förutsättningar

Undersökningsområdet

Undersökningsområdet består av två delar, dels tre mindre områden (Plats 1, 2 & 4) på en 1,1 km lång sträcka på östra sidan av E4 från avtagsvägen till Bobacken och söderut. Detta utredningsområde består främst av granskogsbeväxt moränmark med inslag av igenväxande odlingsmark. Utredningsområdet vid RAÄ 123:1 är beläget på en mindre moränhöjd med större block beväxt med tall- och granskog.

Fornlämningsbild

Inom 1,5 km från mitten av utredningsområdet finns främst kulturlämningar från historisk tid i form av Vägmärke (Bygdeå 11:1), Minnesmärke (Bygdeå 25:1), Gränsmärke (Bygdeå 80:1) och Fornlämningsliknande lämning (Bygdeå 283:1).

Tidigare undersökningar i området

År 2014 genomfördes en frivillig arkeologisk utredning av ersättningsvägar inför en kommande breddning av E4:an på sträckan Djäkneboda – Bygdeå (Smeds 2014). Vid denna utredning registrerades 30 objekt, främst odlingsrelaterade såsom hägnader, odlingsrösen, diken och husgrunder. Tre av de 30 objekten bedömdes som *fornlämningar* och resterande 27 bedömdes som *övrig kulturhistorisk lämning*. År 2015 genomfördes en genomgång av historiska kartor (Smeds 2015) för samma vägavsnitt som 2014. Orsaken till denna genomgång var den ändring i kulturmiljölagen som genomfördes 2014, då lämningar anlagda före år 1850 klassas som fornlämningar. Detta innebär att övergivna husgrunder med belägg på kartor före 1850 kan vara fornlämningar. Kartstudien identifierade tre gårdsplatser som kan vara tillkomna före 1850 och det är denna kartstudie som ligger till grund för den nu genomförda utredningen.

Syfte

Den arkeologiska utredningen av de tre gårdsplatserna utgjordes av en steg 1 utredning med syfte att utreda förekomsten av fornlämningar på platserna. Detta för att ge Länsstyrselen underlag i den fortsatta hanteringen av ärendet.

Den arkeologiska utredningen av RAÄ Bygdeå123:1 (Tomtning?) utgjordes av en fördjupad utredning med syfte att utreda lämningens antikvariska status och karaktär. Lämningen var registrerad som Bevakningsobjekt.

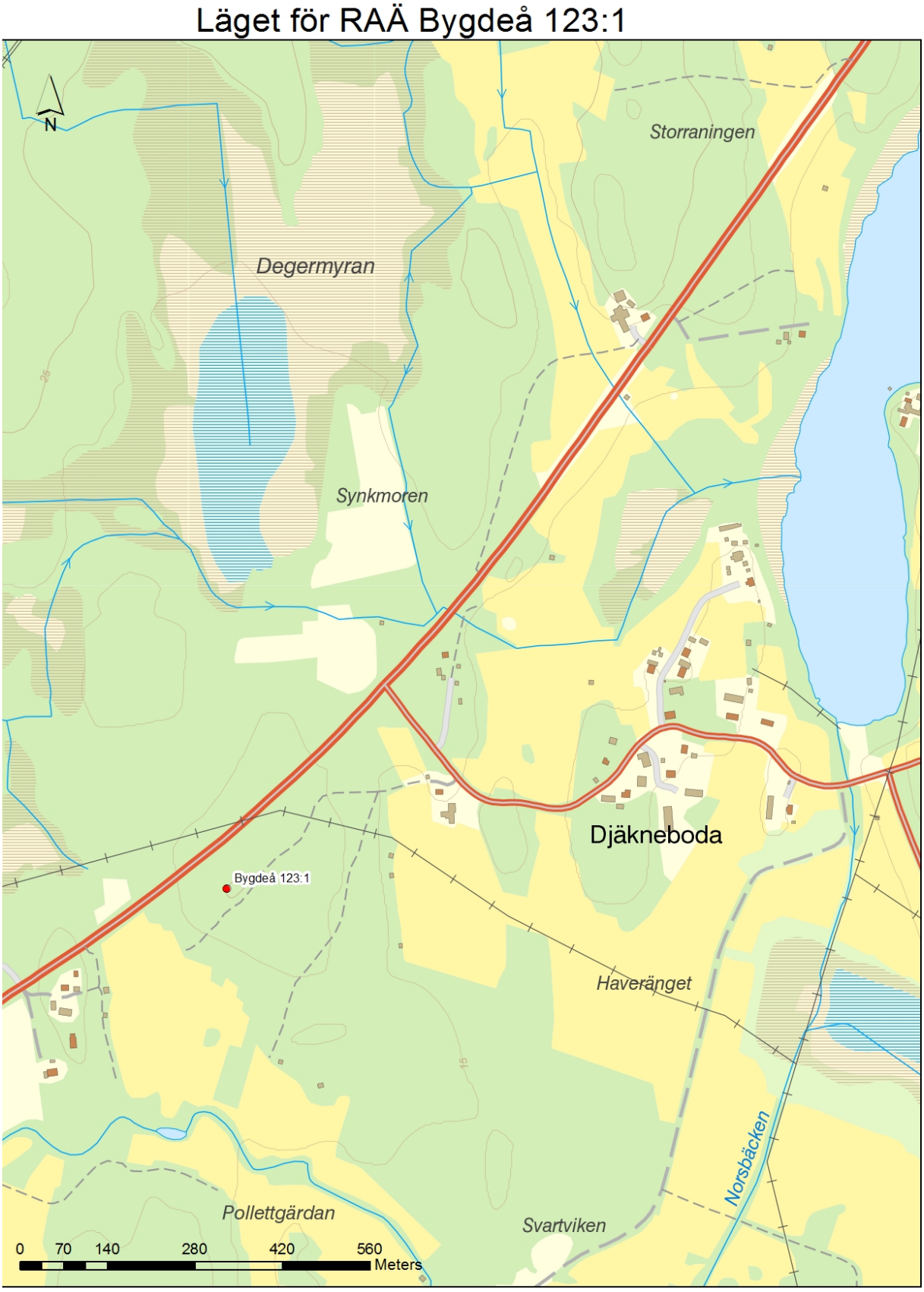

Fig. 2. Den lämning som registrerats som Tomtning RAÄ Bygdeå 123:1 är belägen SV om byn Djäkneboda.

Metod

RAÄ Bygdeå123:1

Ett flertal små granar avlägsnades med rotsax innan kartering av lämningen påbörjades. Lämningen karterades med RTK-GPS samt fotograferades. Ett 3 x 0,2 m (VNV-OSO) stort schakt togs upp togs upp tvärs över mitten på anläggningen för att se om det fanns spår av en härd eller andra konstruktionsdetaljer. Schakten fotograferades samt inmättes med RTK-GPS i SweRef99 TM.

Fig. 3. VBM_DB 319:11. RAÄ Bygdeå 123:1 efter framröjning.

Gårdsplatser plats 1,2 och 4

Den arkeologiska utredningen av de tre gamla gårdsplatserna utfördes genom terräng-rekognosering. De påträffade lämningarna har dokumenterats i Riksantikvarieämbetets FältGis, fotograferats samt inskickats till FMIS.

Resultat

RAÄ Bygdeå123:1

Vid undersökningen framkom inga anläggningar eller konstruktionsdetaljer i schaktet.
Avsaknaden av anläggningar eller konstruktionsdetaljer, den smala formen (endast ca 1 m bred i innermått) och den relativt höga höjden över havet, ca 26 m, gör att tolkningen tomtning inte blev trolig. Lämningen skall snarare tolkas som en boplatsgrop i klapper och den bör då i enlighet med Riksantikvarieämbetets Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning bedömas som *fornlämning*.

Ny beskrivning:
Boplatsgrop i klapper, närmast rektangulär, 5 x 4 m (NÖ-SV) bestående av en 1 - 1,5 m bred och 0,2 - 0,3 m hög kraftigt övermossad vall av 0,2 - 0,4 m stora stenar samt i NÖ kortsidan en 0,9 m stor sten.
Vallen omger en försänkt yta 3,5 x 1,5 m (NÖ-SV) med öppning på SV kortsidan.

Orientering
15 m NV om gammal landsväg.
Terräng
SV krönpartiet av liten småblockig moränrygg (NV-SÖ), skogsmark, barrskog.
Vegetation
Vid delundersökningen 2015 röjdes lämningen fram och ett 10-tal små granar togs bort.

Fig. 4. VBM_DB 319:15. Översikt av RAÄ Bygdeå 123:1 med profilschakt.

Gårdsplatser plats 1,2 och 4

Plats 1
Vid utredning av plats 1, där det enligt en karta från 1818 fanns ett hus på platsen, registrerades 1 husgrund historisk tid (tillf arbetsid 1) samt 1 brunn (tillf arbetsid 2).

Beskrivning Id 1: Husgrund 9 x 6 m (N-S) och 0,2 - 0,4 m h av natursten med öppning 2 x 1,5 m i S. Husgrunden saknar spismursröse och fortsätter ev norrut med spridda syllstenar.

Antikvarisk kommentar: På platsen finns det en gård utritad på en storskifteskarta från 1818. Platsen har alltså bebyggts före 1850 och husgrunden bör därför ses som *fornlämning*.

Beskrivning Id 2: Brunn 1,2 m i diam och 0,8 m dj stenfylld och vattenfylld.

Antikvarisk kommentar: På platsen finns det en gård utritad på en storskifteskarta från 1818. Platsen har alltså bebyggts före 1850 och brunnen bör därför ses som fornlämning.

Fig. 5. VBM_DB 319:3. Registrering av husgrund Id 1.

Plats 2
Vid utredning av plats 2, där det enligt karta från 1855 fanns en husgrupp, konstaterades att platsen fortfarande var bebyggd med en husgrupp.

Fig. 6. VBM_DB 319:5. Befintlig bebyggelse vid Plats 2.

Plats 4

Vid utredning av plats 4, där det enligt karta från 1855 fanns ett torp, registrerades 1 odlingsröse (tillf arbetsid 3) och en lägenhetsbebyggelse (tillf arbetsid 4).

Beskrivning Id 3: Odlingsröse 5 x 3 m (N-S) och 0,3 m h av 0,4 - 0,7 m stora stenar.

Antikvarisk kommentar: Antikvarisk bedömning enligt rekommendation i lämningstypslistan.

Beskrivning Id 4: Husgrund 8 x 5 m (NÖ-SV) och 0,3 m h av natursten med två rum och spismursröse i NV 1 x 1 m och 0,1 m h.

Antikvarisk kommentar: På en laga skifteskarta från 1855 finns en husgrupp och odlings- och/eller ängsmark på platsen. Grunden kan inte verifieras från tiden innan 1850 och bör ses som *övrig kulturhistorisk lämning*.

På dagens topografiska karta samt på ekonomisk karta från 1954 finns namnet Dalbergstorpet vid platsen för husgrunden. På ekonomiska kartan från 1954 finns inget hus på platsen och huvudparten av den tillhörande odlingsmarken finns väster om nuvarande E4. På Generalstabskartan från 1906 finns ingen bebyggelse på platsen. Det innebär att den bebyggelse som lämningarna vittnar om har varit relativt kortvarig, men namnet har ändå levt kvar i mer än 100 år.

Fig. 7. VBM_DB 319:7. Registrering av husgrund vid Plats 4.

Referenser

Smeds, Ronny. 2014. *Frivillig arkeologisk utredning av ersättningsvägar inför breddning av E4:an, sträckan Djäkneboda - Bygdeå, Bygdeå socken, Robertsfors kommun, Västerbottens landskap och län.* Västerbottens museum. http://www.sparfran10000ar.se/assets/files/Pdf-rapporter/Robertsfors/Frivillig%20arkeologisk%20utredning%20av%20ersattningsvagar,%20Djakneboda-Bygdea.pdf

Smeds, Ronny. 2015. *Genomgång av historiska kartor inför vägbreddning av E4:an, sträckan Djäkneboda-Bygdeå, Bygdeå socken, Robertsfors kommun, Västerbottens landskap och län.* Västerbottens museum. http://www.sparfran10000ar.se/assets/files/Pdfrapporter/Robertsfors/2015-Genomgang_av_historiska_kartor_E4an_Djakneboda-Bygdea.pdf

Riksantikvarieämbetets Fornsök, FMIS, 2015-07-24, www.raa.fmis.se

VBM_DB 319_1

VBM_DB 319_2

VBM_DB 319_3

VBM_DB 319_4

VBM_DB 319_5

VBM_DB 319_6

VBM_DB 319_7

VBM_DB 319_8

VBM_DB 319_9

VBM_DB 319_10

VBm_DB 319_11

VBM_DB 319_12

VBM_DB 319_13

VBM_DB 319_14

VBM_DB 319_15

Fotolista Bilaga 2.

Bildnummer	Kamera nr	Motiv	Beskrivning	Fotograf
VBM_DB 319:1	2220	Plats 1	Brunn, Id 2, från Ö.	Erik Sandén
VBM_DB 319:2	2222	Plats 1	Husgrund, Id 1, från S	Erik Sandén
VBM_DB 319:3	2223	Plats 1	Registrering av husgrund från S	Erik Sandén
VBM_DB 319:4	2225	Plats 1	Husgrund, Id 1, från NV	Erik Sandén
VBM_DB 319:5	2228	Plats 2	Befintlig bebyggelse från Ö	Erik Sandén
VBM_DB 319:6	2229	Plats 2	Befintlig bebyggelse från Ö	Erik Sandén
VBM_DB 319:7	2227	Plats 4	Husgrund, Id 4, från N.	Erik Sandén
VBM_DB 319:8	2231	RAÄ 123:1	Före framröjning, från V	Erik Sandén
VBM_DB 319:9	2232	RAÄ 123:1	Före framröjning, från N	Erik Sandén
VBM_DB 319:10	2293	RAÄ 123:1	Efter framröjning, från N	Erik Sandén
VBM_DB 319:11	2295	RAÄ 123:1	Efter framröjning, från SV	Erik Sandén
VBM_DB 319:12	2297	RAÄ 123:1	Profilsnöre från SV	Erik Sandén
VBM_DB 319:13	2301	RAÄ 123:1	Profilgrävning från SV	Erik Sandén
VBM_DB 319:14	2303	RAÄ 123:1	Profil från S	Erik Sandén
VBM_DB 319:15	2345	RAÄ 123:1	Översikt av grop och profil från SV	Erik Sandén

Schaktplan RAÄ Bygdeå 123:1

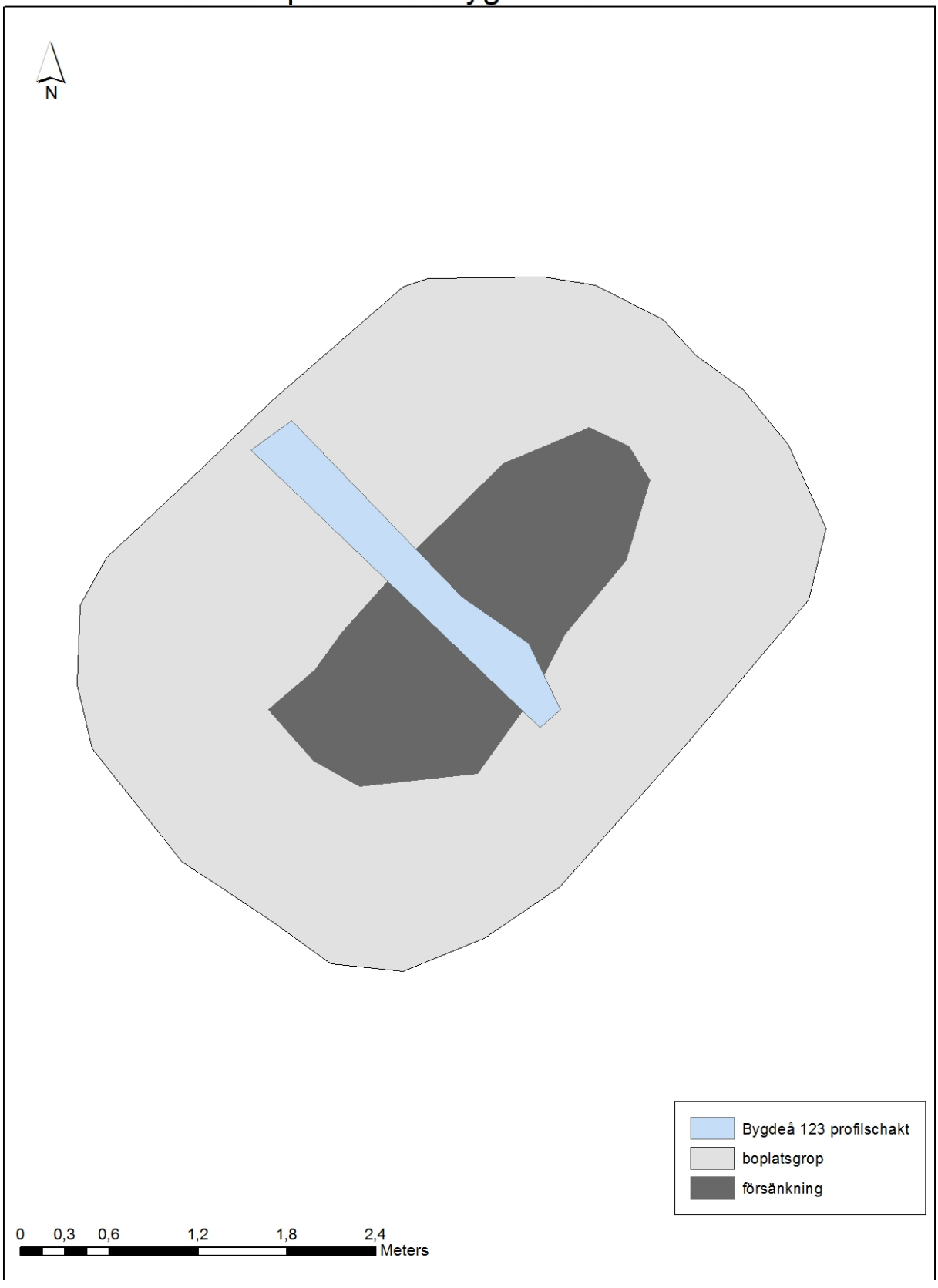

Box 3183, 903 04 Umeå
Telefon 090-16 39 00. Telefax 090-77 90 00.
info@vbm.se
www.vasterbottensmusem.se